

A black and white close-up portrait of an elderly man, Bram Grisnigt, with a serious expression. He has white hair and visible wrinkles on his face. He is wearing a dark suit jacket, a white striped shirt, and a dark tie. The background is dark and out of focus.

Bram Grisnigt.
Foto: Gerard Wessel.

Spion van Oranje

*Interview met geheim agent Bram Grisnigt
over zijn oorlogsjaren*

Bram Grisnigt (93 jaar) is een van de weinige nog in leven zijnde Nederlandse geheim agenten uit de Tweede Wereldoorlog. Afgelopen najaar verscheen *Spion van Oranje. Het oorlogsverhaal van Engelandvaarder Bram Grisnigt* door journalist en historicus Bram de Graaf. Het boek is de winnaar van de Kleio Klasseprijs 2017.

Eind mei 1941 stappen in Den Haag twee achttienjarige jongens op de fiets. Bestemming: Zuid-Frankrijk, dat niet bezet is. De aanwezigheid van Duitse soldaten als bezettingsmacht ervaren zij als een groot onrecht en zij willen iets doen voordat het te laat is. De twee bereiken Zuid-Frankrijk, maar daar lijkt de reis te stoppen. Een van de twee gaat na een tijd weer terug naar Nederland. Bram Grisnigt blijft in Frankrijk en zal uiteindelijk in Engeland terechtkomen, waar hij wordt opgeleid tot geheim agent. Grisnigt ziet vrienden voor zijn ogen sterven als zij in Gibraltar in het water springen in de hoop opgepakt te worden door Engelse schepen. Hij overleeft een torpedo-inslag als hij vanwege de hitte zijn hut heeft verlaten en op het dek wat probeert te slapen. Als geheim agent wordt hij boven Nederland gedropt en lange tijd werkt Grisnigt als verbindingsman tussen het verzet en de regering in ballingschap in Londen. In februari 1944 pakt de Gestapo hem op. Grisnigt belandt eerst in Haaren, Noord-Brabant. Daarna volgen Vught, Neuengamme en Ravensbrück. Vanuit dat laatste kamp nemen de nazi's hem mee op een barre tocht, de 'dodenmars', op de vlucht voor de oprukkende Russen. Tijdens deze tocht weet Grisnigt te ontsnappen. Na de oorlog vertrekt hij met zijn vrouw Ann naar Curaçao alwaar Grisnigt voor Shell gaat werken. Over zijn oorlogsverleden spreekt hij alleen met Ann; zij is de enige die hem begrijpt. Pas na zijn pensionering begint Grisnigt zich meer voor zijn eigen oorlogsverleden te interesseren.

U draagt *Spion van Oranje* op aan uw vrouw Ann, maar ook aan de jongeren van nu. Waarom vindt u dat zo belangrijk?

Grisnigt: 'Kijk naar die bevrijdingsfestivals. Je ziet jongeren weliswaar feesten, maar zij weten volgens mij niet eens goed waarom. Ik vind dat je dat pas kunt vieren als je echt met je hart herdenkt. Daarom is jullie vak, dat van geschiedenisleraar, zo belangrijk; maar ook je opvoeding

telt mee. Ouders en docenten moeten uitleggen wat je viert tijdens de herdenking. Ik hoop dat dit boek daarbij helpt.

Om dat bewustzijn verder te vergroten zouden docenten met de leerlingen naar de erevelden moeten gaan. En loop dan niet alleen naar het monument, maar kijk ook eens echt naar de graven waar je langsloopt. Lees die namen op die stenen. En als je dan de naam tegenkomt van een piloot zou je als docent kunnen verwijzen naar de Battle of Britain. Een belangrijk aandachtspunt daarbij zijn de leeftijden. Die jongens die daar liggen hebben vaak de leeftijd van jouw leerlingen. Nog een ander punt. Er zijn nu veel Nederlanders met een andere afkomst. Dat is voor docenten ook een belangrijke opdracht. Je zult in dit verband ook iets moeten vertellen over de geschiedenis van landen als Marokko of Turkije.'

Als jongeren dit boek lezen, wat zou voor hen de essentie kunnen of moeten zijn?

Grisnigt: 'Niet als een kuddedier meelopen. Iedereen wil momenteel zichzelf zijn, maar in de praktijk is dat helemaal niet zo. Bijna iedereen loopt met de massa mee, je ziet het zelfs in de kleding. Zelf kunnen nadenken en niet de hele dag met die oordoppen in of op je mobieltje. Dat is moeilijker dan je denkt, hoor.'

'Kijk naar die bevrijdingsfestivals. Je ziet jongeren feesten, maar zij weten volgens mij niet eens goed waarom'

Het boek begint op het moment dat u achttien bent. Het besluit wat tegen de Duitsers te gaan doen en naar Frankrijk te fietsen, komt heel onbevangen over.

Grisnigt: 'Ja natuurlijk. Je kunt ook niet zeggen dat het alleen om vaderlandsliefde ging. Er zat bijvoorbeeld ook een hang naar avontuur bij; het was een mengeling van allerlei dingen. Maar ik voelde wel een diep onrecht. Ons land was bezet en er liepen vreemde soldaten rond. Veel mensen liepen in het begin een beetje mee. Achteraf zou ik het anders doen. Maar om zomaar weg te lopen... Ik kon natuurlijk geen toestemming vragen, dan was het allicht "nee".'

Wat zijn beslissende momenten geweest in uw oorlogsjaren?

Grisnigt: 'Nou, je maakt veel momenten mee waarop je niet kunt overleggen. Dingen ontstaan vaak door toeval. Een voorbeeld is de ontruiming van kamp Ravensbrück. Van de bewakers moesten we gaan lopen, met de dodenmars mee. Dan de afweging: loop ik mee of probeer ik weg te komen? Dat zijn momenten waarop je echt zelf een beslissing moet nemen. Moeilijke besluiten waren ►

Daan Schuijt is redacteur van Kleio.